

JAARVERSLAG 2015

Dossiernummer: 2015-0206

SIGN, Winschoterkade 10, 9711 EA Groningen 050-3132651 www.sign2.nl

Prestatiegegevens:

Totaal: tentoonstellingen, projecten, activiteiten en deelactiviteiten

Waarvan:

In SIGN: 12

Op locatie: 6

Samenwerkingen: 12

Projecten internationaal karakter: 3

Studenten deel project: 6

Stagiaires: 3 gedurende sept t/m december plus 6 bij kortere projecten

Deelnemende kunstenaars: 67

Optredens bandjes: 11

Mede-curatoren: 6

Ontwerpers: 12

Educatieve activiteiten:

groepen 18+: 16 x (studenten diverse kunstopleidingen KCM Kunstgeschiedenis, Academie Minerva, MBO KTM)

groepen 18-: 10 x groepen basis voortgezet onderwijs (bij samenhangend educatie plan)

& 2 lesplannen periode okt. t/m dec. door 3 stagiaires docenten opleiding Academie Minerva

Lezingen: 7

Eigen lezingen/ pannel discussie: 2

Workshops: 5

Publiek

In SIGN: 4051

Op locatie: 6300 (exclusief voorbijgangers)

Jaarverslag SIGN 2015

SIGN heeft in 2015 weer een intensief programma van exposities/activiteiten met ook samenwerkingen georganiseerd. Zij heeft volledig haar podium functie vervuld met een breed en vol programma waarbij veel en divers publiek bij betrokken was.

Er waren tentoonstellingen met combinaties van (inter)nationale en Groninger kunstenaars.

Ook zijn er veel nieuwe werken geïnitieerd bij bv. project Muurfriezen & Free Style, bij Noorderzon presentatie: Dieke Venema en Philippe Wolthuis en bij het Parrhesia project: 11 kunstenaars.

Vaak worden we ook benaderd door jonge kunstenaars voor advies bij hun plannen of om reflectie te geven op hun teksten, subsidieaanvragen of begrotingen.

Tal van interessante samenwerkingen zijn er geweest met:

Filmwerkplaats Rotterdam, Academie Popcultuur, Leeuwarden, Subbicultcha! & Wham Wham Records, Frank Mohr Instituut, Energize festival & De Nacht van Kunst & Wetenschap, Noorderzon festival, Lectoraat Image in Context, Academie Minerva docentenopleiding, stichting Werkman Jaar 2015, 2 klassen Werkman College (VWO), 2 klassen Praedinius Gymnasium, Humanitas, De Vrolijkheid het activiteiten centrum AZC in ter Apel & Delfzijl.

Noorderzon: Helaas is er bij onze deelname aan Noorderzon een beeldend dispuut ontstaan over kunst in openbare ruimte. Jammergenoeg heeft dat geen voortgang gekregen in een algemeen dispuut met alle betrokkenen of de hele Groninger kunstwereld terwijl dit wel leefde.

Het bestuur was zeer actief betrokken bij besluit van het terugtrekken van alle kunstwerken.

Een uitgebreid verslag is verderop te vinden bij de feitelijke gang van zaken.

De nieuwe site is ook verder ontwikkeld. En er zit een blog bij. Bij bepaalde projecten kunnen mededingers hier ook op posten.

Eigen lezingen ed.:

-Lezing op donderdag 19 februari jl. bij 'Vrijdag' gehouden over ons cultuureducatie project Buiten-WERK

ism. met jonge kunstenaars, stagiaires & 13-jarige VMBO leerlingen (november 2014).

-Op uitnodiging van Nieuwe Vide Haarlem ivm. hun '20 Years of deferred value' (20-jarig bestaan). Bij de opening van het werk van Beth Namenwirth was op 1 december 2015 een pannel discussie met 3 initiatieven Extrapool, Nijmegen/ Maria Kapel, Hoorn en SIGN, Groningen o.l.v. Lennard Dost.

Subsidies/ financieën:

In juni 2015 ontving SIGN de werkbijdrage voor kleinere initiatieven van het Mondriaan Fonds. Dit was een pilot project van het MF: Van de 150 aanvragen zijn er 22 uitgekozen w.o. SIGN. Opvallend, volgens het Mondriaan Fonds, was het aantal kwalitatief goede aanvragen (5) uit de regio's Oost- en Noord-Nederland (o.a. SIGN dus).

Voorts ontvingen we voor het uitgebreide 3-delige project "Parrhesia de moed tot waarheid in een transparante samenleving" dat van 19/9 2015 t/m 3/1 2016 heeft geduurd, subsidie van: Fonds 21, Stichting Stokroos, stichting Roode-of Burgerweeshuis, Kunstraad Groningen, zo ook een bijdrage van Werkmanjaar 2015. Dit project was ism Lectoraat Image & context van Anke Coumans (Hanze University of Applied Sciences Groningen- Centre of Research & Innovation/ Art & Society) georganiseerd.

Licht positief saldo 2000,- , dat compenseert mooi het negatieve saldo van jaar daarvoor 2014

Politiek:

Gesproken is er met wethouder Paul de Rook in november 2015 en verder hebben we nagenoeg alle raadsleden van de diverse partijen gesproken.

In 2014 is SIGN door de Belastingdienst aangewezen als een culturele ANBI (Algemeen Nut Beogende Instelling). Donaties aan Sign betekenen voor de gever belastingvoordeel

Stagiaires en vrijwilligers:

Stagiaires en vrijwilligers hebben een belangrijke rol in het tot stand komen van tentoonstellingen, projecten. Philippe Wolthuis , Julia de Jong, Manon Maring, Ilse Donker, Marcel de Vries, Bernardo Zanotta, Nia Konstantinova.

Stagiaires:

Academie Popcultuur Leeuwarden: Attie Gorter, Laura Izelle Bakker, Kata en Ramon Fijnvandraat
Docentenopleiding Academie Minerva voor lange periode september '15 t/m januari '16: Marije Schrage (4^e jaars afstudeerstage bij SIGN) en Carlien Kiers & Sigrid Leeuwerke (2^e jaars).

Bestuur/organisatie:

Er zijn 3 vergaderingen per jaar met voltallig bestuur. Verder zijn er 'tussendoortjes', waarbij er over specifieke zaken gesproken met directie en een aantal bestuursleden.

Het bestuur was in 2011/2012 aangesteld met de volgende doelstellingen:

Het bestuur houdt toezicht en geeft reflectie op programmering & inhoud, financiën, is ondersteunend en adviserend daarin. Levert extra expertise en netwerken.

Alle bestuursleden hebben Code Cultural Governance, bestuur directie model, als leidend model onderschreven. Tevens is er een directiereglement hierop (en op de statuten) gebaseerd. CCG wordt toegepast, Principes en Best Practice bepalingen worden gedekt door statuten en directie reglement. Sinds april 2015 hebben we een nieuw bestuurslid: Esther de Graaf, beeldend kunstenaar te Groningen.

Samenwerkingen & netwerken :

-SIGN is lid van De Zaak Nu.

-Een prettige samenwerking is er telkens met Academie Minerva, zowel autonome afdeling als docentenopleiding ook nu dus met het lectoraat Image in Context olv Anke Coumans.

CBK: Als werkmaatschappij van de gemeente Groningen ligt bij het CBK de taak om samenwerkingen te initiëren en te coördineren tussen de instellingen in Groningen (volgens de cultuurnota 2013-2016).

Er zijn welgeteld 1 a 2 vergaderingen over gezamenlijke cultuureducatie geweest; een project dat in 2016 zou gaan gebeuren. Daar is niets meer van vernomen.

Voorts is er 1 bijeenkomst in mei 2014 geweest over een galerieroute naar voorbeeld in Brussel en Den Haag. Een gezamenlijk galerieroute is nog niet tot stand gekomen.

Een gezamenlijke website 'Kunstenspot' is inmiddels gelanceerd in juni 2015. Dit is gerealiseerd op gezamenlijk initiatief van HOD, CBK, Groninger Museum en Academie Minerva. De vraag is of deze site voldoet als complete agenda waar publiek van elders, op gaan kijken.

Een praktische galeriefolder is er wel gekomen door toedoen van Galerie withtjalling. Eenvoudig en goed!

Het plan was in 2015 weer om met House of Design en CBK een Design expositie te organiseren; helaas werd dit is op heel korte termijn door HOD afgezegd waardoor CBK en SIGN in een lastige positie terecht kwamen. SIGN heeft haar expositie door laten gaan. Maar gezamenlijke pr. is hierdoor mis gelopen.

Feitelijke gang van zaken:

1.

8 januari 2015

Frames from the Golden State"

een 16 mm. filmprogramma uit Californië (USA)

naar Groningen gehaald door Filmwerkplaats Rotterdam en SIGN

Dit programma is een verzameling van recente 16 mm films bij elkaar geschraapt door filmer Marcy Saude tijdens ontmoetingen met collega filmmakers gedurende een bezoek 'thuis' in Californië. Het thematische resultaat omvat de fysieke manipulatie van celluloid, herschikken van afgedankte beelden en culturele clichés, en oorspronkelijke benaderingen die de uiterste grenzen van de documentaire praktijk op de proef stellen.

Filmmakers: Charles Chadwick, Zach Iannazzi, Tooth Kaminsky, Alee Peoples, Jessica Storm, Inna-Marie Strazhnik, en Marcy Saude.

Datum: 8 januari 2015

Tijd: 20.30 uur.

Duur: ongeveer 78 minuten

Publiek: 50 personen

Locatie: SIGN, Winschoterkade 10, 9711 EA Groningen 050-3132651 www.sign2.nl

de FILMWERKPLAATS

is een door kunstenaars beheerde werkplaats gewijd aan film als een artistiek en expressief medium. Het is ingesteld op filmmakers, kunstenaars en kunststudenten die geïnteresseerd zijn in film, niet enkel als een opslagmedium voor hun ideeën, beelden en geluiden maar als een materiaal dat actief deze gedachten, beelden en geluiden vormt en vervormt. Het is gevestigd in het WORM-complex in Rotterdam.

MARCY SAUDE

is een kunstenaar die voornamelijk met bewegende beelden werkt, zich richtend op onderwerpen als marginale geschiedenissen, het landschap, tegencultuur en taal. Zij haalde een MFA in studiokunst van de Universiteit van Colorado in Boulder, leeft momenteel in Amsterdam en werkt samen met het analoge filmcollectief van de Filmwerkplaats in Rotterdam.

2 & 3

SIGN speelt in op het popgebeuren van Eurosonic /Noorderslag weekend dat 16 & 17 januari in Groningen plaatsvond. Onze jaarlijkse terugkerende samenwerkingen zijn er dan met:

-Academie Popcultuur Leeuwarden (vanaf 2012). Docent Jan Pier Brands en een geselecteerde studenten organiseren i.s.m. SIGN een event op vrijdag, een combinatie met kennis, kunst, eten en bandjes van 16.00-20.00 uur.

- Subbacultcha, Amsterdam (Leon Cahen, Bas Morsch, Loes Verputten) & Wham wham records (Jan Pier Brands). Dayparty! Een combinatie van bandjes, bier en kunst op zaterdag tussen 13.00-18.00 uur

Voor beide projecten verzorgt SIGN, de beeldende kunst factor de zgn. **MUURFRIEZEN**; dat zijn ter plekke aangebrachte muurtekeningen of schilderijen langs de bovenkant van de wanden van SIGN, boven het publiek. I.v.m. veel publiek tijdens beide dagen is het werk op deze manier goed te zichtbaar. Ze vormen een goede match tussen jonge beeldende kunst en de niet mainstream popmuziek. De Muurfriezen houden thematisch verband met het muziek/pop/publieksgebeuren. Er is altijd een werkperiode vooraf: vrijdag 2 januari t/m woensdag 13 januari 2015.

2.

Noise, Soup & Knowledge! Vrijdag 16 januari van 16.00-20.00 uur:

3 soepen, 3 bandjes, 3 lezingen & 1 film: *100% Halal/Guy & Roni en Gijs Kerbosch, Saoto Soup/ Leek Potato Soup/ Left-Over Veggie Soup/ Sherlock/ Backbone 050, Tenfold/ Lady Dandelion/ Richard James Foster/ Stuart Mavis/ Jos Toentje*

I.s.m. Academie Popcultuur, Leeuwarden.

Stagiaires: Attie Gorter, Laura Izelle bakker, Kata, Ramon Fijnvandraat

MUURFRIEZEN: Niels Goos, Tom Trickett, Anan Striker, Kees Westervelt

Publiek: 100

Pers:

VPRO 3 voor 12

<http://3voor12.vpro.nl/lokaal/groningen/recensie/2015/Januari/NOISE--SOUP--nd-KNOWLEDGE-.html>

NOISE, SOUP 'nd KNOWLEDGE: een culturele ontmoeting met muziek, soep en lezingen

Over 'onnederlands goede bands' en het ontkoppen van taughe Tekst: Charlotte Akerboom Foto's

Jan Westerhof / 18 januari 2015

Luifabriek: on-Nederlands Goed door Richard Foster

<http://luifabriek.com/2015/01/nederlands-goed/>

3.

17 januari van 13.00-18.00 uur. : DAYPARTY i.s.m. Subbacultcha! & Wham Wham Records.

Bandjes, kunst & gratis Warsteiner till it's up!

LINE-UP: *Mourn, Frankrijk, The Homesick, Fumaca Preta, Happyness, Mountainbike, Floris Bates Warm Graves.*

MUURFRIEZEN: Niels Goos, Tom Trickett, Anan Striker, Kees Westervelt

PR: Subbacultcha Dayparty o.a. Subbacultcha Magazine dec 2014/jan 2015 "The kill your darling Issue" en site subbacultcha

site uitloper groningen, last.fm, wolfatlas, wherevent

Publiek: schatting 400

4.

25 januari t/m 22 februari 2015:

FREESTYLE,

Muurfriezen & Expositie, een twee-voudige presentatie van de kunstenaars:

Niels Goos, Tom Trickett, Anan Striker, Kees Westervelt.

Kunstenaars hebben hun Muurfriezen in een werkperiode van 18 januari t/m 24 januari uitgewerkt tot een volledige expositie waarbij alle disciplines mogelijk waren en de ruimte van SIGN volledig benut werd De kunstenaars reageerden op de plek en op elkaars werk.

OPENING: Zondag 25 januari om 16.00 uur

Niels Goos, Tom Trickett, Anan Striker, Kees Westervelt houden zich bezig met en zetten vraagtekens bij kunsthistorische contexten en interpretaties. Ze zoeken grenzen op, vervagen deze, fragmenteren en ontleden. In een variatie aan disciplines recyclen en definiëren zij dit alles opnieuw tot een nieuwe persoonlijke, vrije associatieve wereld met nieuwe betekenissen en esthetiek. Het werk vibreert tussen dissonantie en harmonie en kenmerkt zich door een houding van controle en tegelijkertijd weer loslaten.

PR sites: ateliersgroningen, uitloper, havik, vanplan, exhibitionist, minerva ed.

Oog glasnost radio 26/1

Publiek: 436 (incl. verschillende groepen langs: 18-2: FMI Grn. & HKU Utrecht studenten o.l.v. docent Lieven Hendrix. 5/3 KTM studenten en ook studenten Academie voor Popcultuur Leeuwarden o.l.v. Hugo Engwerda)

5.

DISCLOSURE

7 t/m 29 maart 2015

Opening was op zaterdag 7 maart om 17.00 uur.

Disclosure gaat over het verbeelden van menselijke gesteldheid, over de worsteling daarmee in geestelijke en sociale zin, of het in kaart brengen ervan, vaak met een fysieke connotatie. Het betreft zaken die niet zo in de openbaarheid treden en vaak wat verborgen blijven in emotionele zin. De kunstenaars gebruiken hiervoor

verschillende manieren om grip op te krijgen en te verbeelden. Dit doen ze met een variatie aan hedendaagse media en technieken.

-Daan Bunnik: *“De huid voelt”* beschouwend intiem video portret van zijn ouders; geeft uitdrukking aan worsteling met het loslaten van en tegelijkertijd vastklampen aan de omgeving waar je opgroeide.

-Lisa Vlamings concentreert zich in haar werk op het vastleggen van het vluchtige.

“4 April – 4 juni 2013, Mijn Millimeters, Mijn CMYK en Mijn Gedachtes” is een drieluik van boeken waarin ze haar lichaamslengten, de kleuren van haar gezicht en haar gedachtes documenteert.

-Jade Thomson spreekt mensen aan op het thema eenzaamheid, op locaties die daarmee ook geassocieerd kunnen worden. In haar videoinstallatie 'Lonesome' verbeeldt zij haar onderzoek wat dat kan inhouden.

-Laura Macchini : *“I’am already falling apart and I haven’t even started the video yet”*

Macchini's werk is gebaseerd op YouTube video's waarin bekenissen worden gedaan. Video's over misbruik, drugs, ziektes, ed. Doel van het werk is een onderzoek naar bekenispatronen op video blogs.

PR:

<https://klaasamulderdotcom1.wordpress.com/2015/03/30/tentoon-stelling-disclosure/>

sites: Minerva, exhibitonist.nl, havik, van plan, feest.com, etc.

Publiek: 532

Jade Thomson studeerde tevens met haar werk Lonesome af bij Frank Mohr Instituut. Het examen vond op 12 maart plaats in SIGN. Examinatoren Dan Geesin, Michiel Koelink, Robin Punt

6.

MISCELLANEOUS LINES 12 april t/m 10 mei 2015

met werkperiode vooraf van 1 t/m 12 april.

Ben Kruisdijk, Conny Kuilboer, Sibylle Eimermacher, Henrik Kröner, Sjoerd Westbroek

OPENING zondag 12 april 17.00 uur

MISCELLANEOUS LINES legt een netwerk van ideeën bloot en schept een open speelveld, waarbij inhoudelijke lijnen tussen de individuele werken van de kunstenaars in kaart worden gebracht. Concepten en materialen gaan nieuwe relaties met elkaar aan, betekenis ontstaat door de wisselwerking tussen de werken onderling en de ruimte. Het resultaat is niet eenduidig, en wordt bepaald door keuzemogelijkheden waarvan een onbeslist iets deel uit maakt. De kunstenaars zijn geïnteresseerd in hoe deze onbeslistheid uitgebuit en geconcretiseerd kan worden. Vanuit dit welhaast tastbare proces ontstaat een andere constellatie, waarbij nieuwe en (gemodificeerde) bestaande werken in allerlei disciplines zoals schilderkunst, installatie vormen, assemblages, ruimtelijke ingrepen en werk met een sociale factor zich tot elkaar moeten verhouden.

Er was een vrolijke afsluiting : *“Plaatjes draaien, bier & snacks!* zondag 10 mei om 16.00 uur

(men kon favoriete langspeelplaten of singles meenemen)

PR:

BK informatie 2015 - 3 (blz. 21)

<https://chmkoome.wordpress.com/2015/04/09/miscellaneous-lines/> (blog)

Publiek: 350

7.

IN SIGN:

Tentoonstelling 23 mei t/m 20 juni 2015

FIRST COURSE

Tommi Vasko: *'A Stage Full of Anonymous Material'*

Lisa Malou Smits: *'Food Collaboration'*

Sjim Hendrix: *'Feeding The World'*

Sascha Landshoff *'The Trout, The Rooster And The Lamb'*

Vera Knoot: *'Geese project'*

De werken van deze 5 kunstenaars laten een kritische kijk op ons consumentengedrag zien. Hun methoden en denkbeelden stellen hierbij het huidige waardesysteem aan de kaak. Zij maken ons bewust van oorsprong, verwerking, verdeling van producten en bieden tevens alternatieven.

Zaterdag 30 mei om 17.00 uur was er een MIDISAGE van de expositie 'First Course' met kunst, eten, producten die ons consumentengedrag kritisch benadert.

Küche der Armen presenteerde de performance 'Feeding The World' door **Sjim Hendrix** onder welluidende improvisaties op contrabas & percussie van **Filippo Miorin**. Er werden heerlijk oesters vers uit de Waddenzee geserveerd in gin en grapefruit. En er werd een haantje geslacht (voor 'coq au vin'). Het publiek werd uiteraard van te voren gewaarschuwd.

-Tommie Vasko: in zijn film '*A Stage Full of Anonymous Material*' heeft hij het over rendering, het abstract maken van het product van zijn oorsprong. In zijn film en manifest *Low eroei* pleit Vasko ervoor om het product uit zijn anonimiteit te halen en weer terug te voeren naar de wortels van het ontstaan. Een bewustwording van de positie van de mens in zijn biosfeer.

-*FoodCollaboration* (Lisa Marlou Smits) is een onafhankelijk interactief platform waarop informatie over voeding kan worden gedeeld. Uitgaande van de visie dat dit delen van kennis verbeteringen kan bieden mbt kwaliteit, verdeling en consumeren van het voedsel. *Food Collaboration* biedt daarvoor een theoretisch kader.

-Sjim Hendrix: Goed vakmanschap maar dan alternatief; het proces van leven en dood ligt besloten in het eten en was zichtbaar geworden als transformatie in een bereiding en de performance op 30 mei. Verder "Küche der Armen" met schilderijen Arthur Stokvis/ kostuums, Jos Hendrix & Maria Hendriks
Installatie: Sjim Hendrix

-Sascha Landshoff: film 'The Trout, The Rooster And The Lamb'

Streven is dat iedere consument bij wet verplicht wordt een geschikte licentie te verwerven om vlees aan te schaffen en te consumeren. Via getoonde betrokkenheid, specifiek en onder toezicht, kunnen burgers bij het doden van een dier deze vlees licentie verkrijgen.

Ook is zijn boek *de Tostifabriek* te koop over zijn recente project "de tostifabriek"
(zie: <http://dewerelddraaitdoor.vara.nl/media/242631>)

Vera Knoot presenteert haar '*Geesproject*'. Haar werk gaat over hergebruik van gedode ganzen; er worden in Nederland jaarlijks ca. 100.000 wilde ganzen gedood, omdat er te veel van zijn en omdat ze voor overlast zorgen bij landbouw, luchtvaart, biodiversiteit.

Vera Knoot maakt van hun huid prachtig leer (zou bv. verwerkt kunnen worden in schoeisel of kleding) en van de wervels maakt ze sieraden.

PR: Kunstspot hun 1^e redactionele artikel: Sascha Landsmann 27 mei 2015

<http://www.kunstspot.nl/verhaal/alsof-ik-een-sigaret-opstak/>

<http://www.kunstspot.nl/gallery/first-course/>

<http://www.gezinsbode.nl/tentoonstelling-first-course-in-sign-in-groningen/>

Tubelight/ choices:

<http://www.designxpo.nl/first-course-bij-sign-gaat-op-consumentengedrag/>

<http://www.havik-groningen.nl/agenda/>

<http://ateliersgroningen.nl/agenda/vandaag>

Publiek: 420

8.

SIGN OP LOCATIE:

4, 5, 6 juni op het Energize festival & De Nacht van Kunst & Wetenschap

Tijd & locatie: 12.00-0.00 uur, Academie Minerva: Zuiderdiep 158,Gr.

Giada Fiorindi: "*Tokens of Decadence*"

"*Tokens of Decadence*" is een interactieve installatie over relatiegeschenken aan Barack Obama. Na inklikken op de cadeau's wordt allerlei informatie zichtbaar over de context van het relatiegeschenk. Het geeft de verspilling weer op komische, absurde wijze.

+ in de Energize Mediatheek Lounge:

Vera Knoot: "*Geese Project*" & Sascha Landsmann: *boek Tostifabriek*.

PR: <http://energize-festival.nl/programma/tokens-of-decadence-3/>

Publiek: 400 (schatting)

6 juni bij De Nacht van Kunst & Wetenschap:

Tijd & locatie: 19.30 tot 01.00 uur Academie Minerva: Preadiniussingel 59 Gr.

Temo Gonzalez: "Ring Recordings & Language Of Visual Music"

De machine van "Ring Recordings" is geïnspireerd op de eerste Tin-Foil Phonographs van Thomas Edison. Zelfgekozen geluid wordt gevangen in een zilveren ring en geeft vorm en betekenis aan het materiaal. Dierbare geluiden van plaatsen en mensen kunnen voor altijd bij je gedragen worden.

"Language Of Visual Music" is een nieuw alternatief visueel notenschrift gebaseerd op vorm, symmetrie en kleur.

Vera Hoveling: "The formal absence of independence"

"The formal absence of independence" toonde projecties van 3 verschillende computersimulaties waarin de virtuele bewoners zich ontwikkelen volgens genetische algoritmes. Hun evolutie is een zelfgenererend proces zichtbaar op cel niveau.

Jacob Hoving & Ingo Valente: "Mist"

"Mist" reageert op onze constante signalen stroom van sociale media.

Een interactieve installatie leidt de gebruiker na inloggen door zijn eigen 'mist'; een grote projectie van een desoriënterende ruis met een eigen overload aan data.

PR: Programmaboekje en site Nacht van Kunst en Wetenschap

Publiek: 900

9.

EXPOSITIE 3.0

26 juni t/m 28 juni 2015

Vrijdag 26 juni was de opening om 20.00 uur met drankjes, hapjes & muziek!

14 studenten van de richting Docent Beeldende Kunst & Vormgeving, Academie Minerva uit Groningen, presenteerden EXPOSITIE 3.0. Ieder van hun liet zijn kwaliteiten en eigen stijl. Drie jaar geleden begonnen zij aan de opleiding als leek en zie hun nu. Gegroeid, verbeterd, ontwikkeld en gewoon goed. Met EXPOSITIE 3.0 toonden zij de vernieuwde versie van hun werk en zichzelf. De werken variëerden van zeer persoonlijk, beeldend sterk naar een lichte vorm van ironie.

Te zien waren werken van: Anne-Woltera van Wijk, Asa Scholma, Dennis Molema, Emma Smids, Jan Klinkhamer, Jolijn Fortuin, Josie Lodema, Jurjen Galema, Maaïke Zwaan, Marianne Brouwer, Marije Schrage, Marloes de Vries, Saskia Reijnders, Yvonne Nijmeijer.

Open: za: 10.00-17.00 uur & zo: 12.00 -17.00 uur.

Publiciteit: geen

Publiek: 200

10.

Deelname SIGN van 20 t/m 30 augustus a/h Noorderzon festival

Op uitnodiging van Noorderzon bracht SIGN op verschillende plekken van het Noorderplantsoen sculpturale interventies van de kunstenaars:

Lorenzo Quintanilla, Dan Geesin, Harma Heikens, Dieke Venema, Philippe Wolthuis

De muzikale aftrap was op donderdag 20 augustus om 16.00 uur door:

Dan Geesin, New music preview: 'Watch me folunk'

Dan Geesin begeleidde zichzelf op traporgel. Een groot publiek was aanwezig en veel voorbijgangers.

Locatie Noorderplantsoen ingang Noordkant Kruissingel, naast Spiegelterras.

+ na dit optreden kon men de beelden bezichtigen van Dan Geesin, Dieke Venema, Philippe Wolthuis, Harma Heikens, Lorenzo Quintanilla. Nb: Het werk van Harma Heikens was dagelijks in de showcontainer nabij de centrale kiosk tussen 13.00-23.00 uur te zien.

Vier van de vijf kunstenaars zijn woonachtig in het Noorden van Nederland m.u.v. Lorenzo Quintanilla.

Een aantal kunstenaars (Dan Geesin, Dieke Venema, Philippe Wolthuis) hebben speciaal voor Noorderzon nieuw werk gemaakt.

Te zien was:

Dan Geesin observeert het dagelijkse om zijn verhalen te vormen; de tragische en komische manier waarop mensen communiceren. Zijn verhalen verbeeldt in film, muziek en ruimtelijk werk, hebben meestal een melancholische ondertoon, gaan over het contrast tussen de stad en het platteland, het verschil tussen verveling en ontspanning, onschuld en schuld, en altijd met een knipoog naar het proces en de context van het maken. Grote houten gestyleerde objecten werden gecombineerd en vastgebonden met touw op huisraad en stonden opgesteld op het grasveld naast het Spiegelterras.

Dan Geesin (Londen, 1970) woont en werkt in Slochteren. Geesin studeerde beeldende kunst aan de universiteit van Nottingham en bij De Ateliers in Amsterdam. Hij maakt films en performances, vaak in combinatie met zijn eigen muziek. Zijn *Olifantenvoeten* won een Gouden Kalf in 2011. www.geesin.nl

Harma Heikens werkt binnen de beeldende conventies van de populaire cultuur en maakt gebruik van verleidingstechnieken uit de reclame. Zij verbindt persoonlijke obsessies met actuele maatschappelijke en politieke thema's. Zo ontstaat een surreële, duistere wereld vol verborgen motieven, bevolkt door hybride mensen en dierfiguren. Getoond werd in de showcontainer nabij de centrale kiosk: 3 beeldhouwwerken van synthetisch hout: O.G. 2014 (een hotdogworst op pootjes met aangeliende bullterriër, en op de grond een verscheurde hond) & 'A Good Year' 2014 (brandende banden) & "Toys in the attic" (een konijn-kindfiguur op een stoel met clowntje en dildo).

Harma Heikens (Groningen, 1963) woont en werkt in Groningen. Is afgestudeerd 1991 aan Academie Minerva te Groningen. www.harmaheikens.nl

Lorenzo Quintanilla navigeert tussen concept, ambacht en uitvinding. Hij baant zich een weg door verschillende materialen en technieken, waarbij de onderneming en het experiment minstens zo belangrijk zijn als het eindpunt. Door fysiek te werken aan een idee ontstaan dingen die je bedenksels overstijgen. Een fascinatie voor verwoeste standbeelden door zowel natuur als mensheid zijn een punt van vertrek. De vervorming van de iconische beelden door de eeuwen heen schetst een kritische parodie op het concept van eindtijden.

Te zien was: "Interim phase David 02". dat oogde als een wit klassiek smeltend beeldhouwwerk. Het had een prachtige plek aan de Lelievijver (a/d overkant nabij Oranjesingel).

Lorenzo Quintanilla (1986, Putten) woont en werkt in Amsterdam. Is in 2012 afgestudeerd aan de Gerrit Rietveld Academie, Amsterdam. Mede oprichter van New Sculpture Department. www.newsculpturedepartment.com

Philippe Wolthuis werkt vanuit zijn fascinatie voor architectonische constructies en de relatie met de omgeving. Zijn zoektocht naar de essentie van de vorm en naar de betekenis van het maken zelf, is het beginsel van zijner fundamentele kunst. Zijn beeld leek op een een gestrand onderzeeër. Het had een houten skelet bekleedt met spijkerflens, was ca. 6 meter lang en 1.50 meter diagonaal. Het beeld lag op het talud bij de Lelievijver (in de buurt van de ijscokar).

Philippe Raoul Wolthuis (Emmen, 1979), woont en werkt in Groningen. Afgestudeerd in 2009 Academie Minerva, Groningen & in 2008 aan Hunter College MFA/BFA (New York/USA). www.philippewolthuis.nl

Dieke Venema is gefascineerd door de vorm en het materiaal van gebruiksvoorwerpen. Alledaagse voorwerpen vergroot zij en voegt ze samen tot assemblages die soms humoristische dan wel vervreemdend ogen. In het materiaal smeedt zij het geheel tot een eenheid. De huid van haar sculpturen wekt de indruk net bewerkt te zijn. Dieke Venema haar werk leek op een enorme zwerfkei of hunebed. Het was groot, monumentaal, 3000 kg en gemaakt van beton met ijzer. Het had een prachtige huid en ruige structuren. Het stond t.o. het werk van Dan Geesin.

Dieke Venema (1990, Barneveld) woont en werkt in Kampen/Zwolle. Afgestudeerd in 2012 Artez Zwolle. www.diekevenema.nl

Kwestie Harma Heikens: 'Toys in the attic'

Helaas ontstond er op de eerste dag van het festival (21-8) een probleem over een beeld van Harma Heikens, getiteld: "Toys in the attic" dat opgesteld stond in een door SIGN medewerkers prachtig ingerichte showcontainer.

Een paar jongens vonden het aanstootgevend, schoten daarom hard met een voetbal tegen het plexiglas. Een vrijwilliger van NZ vroeg hen op te houden; ze werden agressief en bedreigde hem met de woorden: 'we schieten je door de knieën als het beeld er vanavond nog staat'. Uiteindelijk hebben beveiligers de jongens van het terrein geleid. Tegen hen zeiden ze nog "een jerrycan met benzine is zo gekocht; we steken vanavond de boel in de brand". Dit verhaal kregen wij te horen van de vrijwilliger; hij wist niet goed wat hij ermee aan moest. Wij hebben toen de productie leider van NZ ingelicht. Zo ook Harma Heikens.

Met de productie leider hadden we in eerste instantie overleg; wij vonden dat NZ vooral aangifte moest doen bij de politie vanwege serieuze dreigementen met geweld en vernieling. Immers zo creëer je een zaak en content, maar NZ wilde daar niets van weten vond ons "angstig". Ook wat extra toezicht op de container vonden ze lastig. Uiteindelijk is door Femke Eerland besloten om, alleen voor die avond, de container te sluiten en de dag daarop bij elkaar te komen voor overleg en een oplossing.

Harma Heikens was erg tegen de sluiting; ze heeft die avond, volgens haar zeggen informeel, beklag gedaan bij Herman Sandman journalist van het Dagblad v/h Noorden, de partner van een goede vriendin van haar. Diezelfde avond stond haar verhaal al op de internetpagina van het Dagblad met de kop: "Noorderzon zwicht voor dreiging". Meteen belde Femke Eerland ons op; ze was woedend op Harma Heikens, vond het "zo ouderwets om de pers erbij te halen". Wij vonden de timing van Harma Heikens inderdaad slecht; het was beter geweest om even de uitslag van het gesprek met NZ de volgende dag af te wachten. Echter vanuit haar positie als kunstenaar begrepen wij ook dat ze haar werk wilde tonen, en een sluiting van de container voelt dan als censuur.

's Ochtend (zaterdag 22-8) stond het bericht in de regionale kranten en begon het al viraal te gaan. Tussen de middag vond het overleg plaats met Femke Eerland en de productie leider. Zij vonden het een minor issue, SIGN een kleine speler, en ze waren vooral zeer gekant tegen Heikens en haar actie om de pers erbij te betrekken.

"Een dolk in de rug van NZ' vond Eerland 'zo ook in die van SIGN". Hoewel we de kwaadheid van NZ snapten wilden wij gewoon die container weer z.s.m. open, desnoods zonder het aanstootgevend beeld. Helaas was de beslissing van NZ anders; er mocht geen enkel werk van Harma Heikens meer getoond worden gedurende het hele Noorderzon festival niet; de container moest dicht blijven. Het ging NZ vooral om de negatieve beeldvorming en slechte pr. die Heikens had veroorzaakt. Niet eens om de bedreigingen jegens de vrijwilliger of om het beeld zelf, of dat 2 jongens gaan bepalen wat wel of niet mag. Eigenlijk was hun besluit door wraak ingegeven; ons inziens onverstandig en impulsief.

Wij waren nogal verbluft. Ook ontstond weer de discussie waarom NZ geen aangifte wilde doen; zij vertelden dat ze dagelijks contact en overleg hebben met de politie en het om die reden niet nodig vonden. Eerland wilde verder dat we solidair waren met hun besluit.

Eerland wilde ook weten wat wij naar de pers zouden zeggen opdat we gelijk konden optrekken.

Maar dat was voor ons onmogelijk omdat we het oneens waren met hun beslissing. Wij wilde gewoon kunst tonen volgens afspraak. Bovendien was er veel geld en tijd gependeed aan het optuigen van de container. Het besluit van NZ voelde als een patstelling, ze waren niet solidair met ons en niet oplossingsgericht.

Er kwam verder nog bij dat het beeld van Philippe Wolthuis, dat ook namens SIGN/ NZ op het terrein gepresenteerd werd, al vier dagen achtereen was vernield. De onverschillige houding van de productie na onze vraag of er iets meer toezicht kon komen door de beveiligers viel ons op.

Afspraak met NZ was dat we elkaar maandag 24-8 weer zouden treffen, en dan verder te zien. Wij hoopten nog dat zij van gedachte zou veranderen. Onze email reactie die zaterdag naar de pers (met name het Dagblad v/h Noorden, Herman Sandman die daar om vroeg) was daarom mild. Het toeval wilde echter dat deze email niet aankwam en we een foutmelding kregen op zondag. Daarna hebben we gewacht tot maandag en ons rustig gehouden naar de pers, ook in afwachting van het gesprek.

Harma Heikens was uiteraard woedend over de vooralsnog definitieve sluiting van de container; en eiste van ons stellingname. Tot maandag wachten was geen optie voor haar. Heikens zat op ramkoers en dat begrepen we. Zij was inmiddels al door radio en TV OOG /Noord etc. benaderd. Het begon ook echt viraal te gaan. Ook landelijk op de radio bij VPRO, maar ook dagbladen NRC, De Volkskrant, De Telegraaf etc. etc.

Maandag was het gesprek met Eerland en Mark Hospers, de pr. medewerker. Zij waren nogal moe hadden dit nog nooit meegemaakt. Ze vonden dat Heikens verantwoordelijk was voor dit hele gebeuren en zeiden letterlijk dat hun besluit genomen was uit rancune jegens haar. Hun voorstel om de beelden van Harma dan maar in SIGN te tonen onder de vlag van 'Noorderzon downtown' vonden we hypocriet en manipulatief. Naar aanleiding hiervan werd het tijd voor overleg met ons eigen bestuur die namiddag. De uitkomst daarvan was dat we samen met ons bestuur en de kunstenaars in unanimité besloten hebben om alle beelden van Noorderzon terrein terug te trekken. Daarover werd een persbericht opgesteld dat eerst die avond naar Eerland van Noorderzon is gestuurd, zij is daar per sms-over geïnformeerd en een half uur later naar de pers verzonden.

De volgende dag hebben we de beelden meteen weggehaald. Uiteraard met veel pers erbij. Wij kregen zeer veel steunbetuigingen. Maar kregen ook hulp van de productie leider van NZ, die regelde het transport om het 3000 kg zware beeld van Dieke Venema te vervoeren naar Zwolle. De hele afhandeling met NZ is verder zakelijk verlopen, volgens afspraak.

Wij zien wel of er nog eens gepraat gaat worden met Noorderzon; wij staan daar niet bij voorbaat negatief tegenover.

De media aandacht heeft ongeveer 1 week geduurd.

Mooi was ook dat burgemeester Peter den Oudsten Noorderzon geadviseerd heeft om wel aangifte te doen; zij hebben dit gedaan.

Wij hebben namens SIGN wel aangifte gedaan voor de vernielingen aan het beeld Philippe Wolthuis. De zaak van Harma's container: bedreiging van vernieling is geen item volgens de politie. Alleen bedreiging jegens persoon en dat is dus gebeurd door Noorderzon zelf.

Naast deze mediahype ontstond er ook een interessante discussie of een dergelijk beeld in de openbare ruimte getoond kan worden of dat het binnen de mores van het festival wel geoorloofd is. De vraag is ook of bij zo'n festival midden in de stad het mogelijk is om beeldende kunst in al z'n vrijheid te tonen? Blijkbaar kunnen 2 individuen dmv dreigementen gaan bepalen wat kan of niet kan. Door hier aan toe te geven is een precedent geschept.

Dergelijke vragen hadden content kunnen bieden aan deze kwestie en het festival i.p.v. dit media circus.

Als NZ die vrijdagmiddag (21/9) na de bedreiging kalm en overwogen hadden gereageerd en ondubbelzinnig partij hadden gekozen voor medewerkers, SIGN en kunst en tegen de absurde bedreigingen van twee individuen, was het wellicht anders verlopen.

Publiciteit:

Kunstspot Dan Geesin: Joekels van hout en "Dildo for Giants"

En een keuze over de berichtgeving omtrent het beeld van Harma Heikens:

Dagblad vh noorden 22 augustus pag. 1 'Noorderzon zwicht voor dreiging' door Herman Sandman

Dagblad vh Noorden 24 augustus Erik Nederkoorn

<http://www.dvhn.nl/noorderzon/opinie-erg-ongelukkige-ingreep-van-noorderzon-12937633.html>

[http://www.volkskrant.nl/beeldende-kunst/kunstwerk-weg-van-noorderzon-na-](http://www.volkskrant.nl/beeldende-kunst/kunstwerk-weg-van-noorderzon-na-bedreigingen~a4127860/http://www.gezinsbode.nl/noorderzon-doet-geen-aangifte/http://www.oogtv.nl/2015/08/burgemeester-noorderzon-moet-aangifte-doen/)

[bedreigingen~a4127860/http://www.gezinsbode.nl/noorderzon-doet-geen-](http://www.gezinsbode.nl/noorderzon-doet-geen-aangifte/http://www.oogtv.nl/2015/08/burgemeester-noorderzon-moet-aangifte-doen/)

[aangifte/http://www.oogtv.nl/2015/08/burgemeester-noorderzon-moet-aangifte-doen/](http://www.oogtv.nl/2015/08/burgemeester-noorderzon-moet-aangifte-doen/)

Dagblad vh noorden 25-9 2015 Pag. 1 Sign haalt beelden weg van Noorderzonfestival.

Dagblad vh Noorden 25-9 2015 blz 25: 'Praktijk is weerbarstig en niet altijd sexy' pag. 25 Mark Hospers

Dagblad vh noorden: 26-8 2015: Geen aangifte wel eindverantwoordelijk

Radio 1: Nooit meer slapen VPRO

Publiek: ca. naar schatting 5000 bij deze 5-daagse presentatie

10.

“Parrhesia, de moed tot waarheid in de transparante samenleving”

19 september 2015 t/m 3 januari 2016

3-delig project met veel deelprojecten, extra activiteiten en spin-offs van derden.

Ontstaan van dit project “Parrhesia, de moed tot waarheid in de transparante samenleving”.

Anke Coumans heeft ons eind 2013 benaderd voor een mogelijke samenwerking met Lectoraat Image in Context dat verbonden is met het kennis centrum van Hanzehogeschool/ Academie Minerva. Dit vanwege ons grote netwerk van jonge kunstenaars en expertise op het gebied van tentoonstellen. Zij wilde dit combineren met haar theoretische reflectie en kennis vanuit het lectoraat. Na diverse ontmoetingen ontwikkelde het idee waarbij de (papieren) stem, de moed tot waarheid, de durf van kunstenaars aan de orde zou komen niet alleen binnen de opleiding/ kunst /galeriecontext maar vooral ook in de samenleving. Anke Coumans gaf daarbij richting en theoretische context in de vorm van 'Parrhesia', iets waar wij wel mee bezig waren in ons beleid maar nooit zo benoemd hebben.

Onze gezamenlijke ideeën kwamen in een stroomversnelling toen SIGN werd uitgenodigd voor deelname aan het Werkman Jaar 2015 door Organisatie Bureau Geert Lameris, Groningen.

Daarbij sloot het werk van kunstenaar Hendrik Werkman maar ook zijn houding en rol voor de 2e W.O. bv. met zijn 'The Next Call' uitgaven, en in de oorlog met zijn illegale uitgaven van de 'Blauwe Schuit' tegen het

nazi bewind prima aan bij onze eerder ontwikkelde plannen. Werkman wilde zich losmaken van de burgerlijke moraal en nog belangrijker waren voor hem de vrijheid van de kunst en geest.

Dit alles inspireerde ons tot het organiseren van “Parrhesia, de moed tot waarheid in de transparante samenleving”.

Met dit project wilden wij bovenstaand aspect met jonge kunstenaars uitwerken en onder de aandacht brengen. Voortbordurend op de illegale praktijk van Werkman en de 'Blauwe Schuit' wilden wij laten zien hoe hedendaagse kunstenaars tegenwoordig hun stem laten gelden in verschillende media op verschillende manieren. Aandacht lag op de wijze waarop zij hun stem/statement verspreiden en distribueren. Het kan gezien worden als hedendaagse verzetsdaad tegen mainstream opvattingen.

Wat had Werkman als kunstenaar gedaan als hij in de tegenwoordige tijd had geleefd?

Het gelaagde, hybride project ‘Parrhesia de moed tot waarheid in een transparante samenleving’ heeft van 19 september 2015 t/m 3 januari 2016 plaatsgevonden in SIGN, Academie Minerva en de publieke, openbare ruimte.

Waar SIGN vervolgens de verantwoordelijkheid nam voor de artistiek inhoudelijke kant dwz. de Documentatietentoonstelling (1) en de Praktische uitvoering van ideeën (3), had het lectoraat de verantwoordelijkheid voor de theoretische inrichting van het onderzoekslab (2). Deze 3-delung geeft o.i. de mogelijkheid tot meer verdieping, groei, beklijving en betekenisvorming.

Voor dit project heeft SIGN subsidies aangevraagd, deels heeft Anke Coumans theoretische content en teksten geleverd.

Daarnaast werd dit project tevens in het kader van het Werkman jaar 2015 gepresenteerd. In die zin dat het project werd opgenomen in hun publiciteitsvoering en tevens ontving SIGN van hun financiële bijdrage.

“Parrhesia, de moed... bestond uit 3 delen:

DEEL 1. Documentatie tentoonstelling 19 september t/m 7 november met de 11 kunstenaars (w.o. 3 duo's): Woodstone Kugelblitz (Teun de Graaf & Charlotte Martin), Yuri Veerman, Katja Verheul, DesignArbeid (Ruben Abels & Barbara Asselberghs) Roel Roscam Abbing, Sulsalsal (Hannes Bernard & Guido Giglio) Gijs de Heij, Eleni Kamma.

Een tentoonstelling met voorbeelden van eerdere werken van bovenstaande kunstenaars gebaseerd op 'Parrhesia'.

Opening was op vrijdag 25 september om 17.30 uur in SIGN, Winschoterkade 10 Groningen

Publiek deel 1: 540 met groepen erbij: 901 (zie beneden voor gespecificeerde lijst)

DEEL 2: OnderzoeksLAB van 24, 25, 26 september i.s.m. Research group Image in Context, vormgegeven en begeleid door Anke Coumans i.s.m dr. Bibi Straatman.

In dit LAB bespraken kunstenaars en theoretici - hoe vanuit moed - hedendaagse onderbelichte waarheden op artistieke wijze voor het voetlicht gebracht kunnen worden in het publieke domein.

Tijdens het Lab werd uitgebreider ingegaan op de aan deze uitdaging ten grondslag liggende begrippen Parrhesia en transparante samenleving. Theorie van Foucault (Parrhesia) en Byung-Chui Han (transparante samenleving) vormden de basis van het Lab en het thema werd geïntroduceerd door dr. Bibi Straatman Anke Coumans heeft tevens de theoretici geselecteerd die deel uitmaakten van het lab. Te weten:

Lara Garcia Diaz, Carmen van Bruggen, Steyn Berghs, Marianna Maruyama.

Deze jonge theoretici doen onderzoek op het snijvlak van enkele van de volgende aspecten: democratie, publieke ruimte/debat, kunst en politiek.

Dit waren oa. phd, post doc onderzoekers met belangstelling voor kunst & cultuur, politiek en filosofie.

De kunstenaars en theoretici zijn 3 dagen samen aan de slag gegaan. Het doel was om ideeën te ontwikkelen, zo mogelijk in samspraak met elkaar, die dan in deel 3 van het project uitgevoerd dienden te worden. Ook het kader en context waarbinnen kunstenaars kunnen opereren (de houding van de kunstenaar) werd besproken.

Er werden lezingen gegeven, door Bibi Straatman, pitches door de kunstenaars met statements, er werden gesprekken en discussies gehouden, er was uitwisseling van ervaring, kennis en ideeën, er waren voorts studenten bij betrokken en er was evaluatie van de uitkomsten van het Lab.

Er werden cases vanuit het Lab geponeerd die mogelijk doel konden hebben voor artistieke uitwerking voor deel 3 van het project.

Het Lab was deels openbaar.
Locatie: Academie Minerva, Praediniussingel 59 Groningen.
Van 10.00 -17.00 uur

- Donderdag **24/9** In SIGN van 10.00-12.30 uur: introductie Bibi Straatman en pitches kunstenaars.
Locatie: Winschoterkade 10, Groningen / Ca. 45 personen aanwezig.
- Donderdag **24/9** van 13.00-16.00 uur vervolg van de pitches locatie: Academie Minerva, Praediniussingel 59 Groningen. Ca. 45 personen aanwezig
- Donderdag **24/9** in Minerva: een openbare lezing van **Joost Smiers** over de noodzaak van alternatieve economische modellen om 17.00 uur. Locatie: Praediniussingel 59, Groningen Ca. 45 personen.
- Vrijdag **25/9**: Voortzetting Lab Academie Minerva Praediniussingel 50 Groningen. Ca. 45
- Vrijdag **25/9**: OPENING documentatie tentoonstelling in SIGN van 17.30 -19.15 uur a/d Winschoterkade 10, Groningen. Ca: 80 personen.
- Zaterdag **26/9** in Minerva 15.00-17.00 uur: Eindpresentatie resultaten LAB.
Locatie: Groene Zaal Praediniussingel 59, Groningen. Ca. 50 personen
Daarna was er een borrel in SIGN: Ca. 50 personen

DEEL 3: Het maken en presenteren van nieuw werk Vanaf 7 november t/m 20 december 2015

Opzet van het project was dat 11 kunstenaars n.a.v. o.a. Lab en hun bevindingen nieuw werk zouden ontwikkelen en maken in de maanden november/december 2015. Met een presentatie in SIGN, op andere plekken of in de publiek ruimte in een verscheidenheid aan disciplines. Dit is ook gebeurd met een presentatie van 17 december 2015 t/m 3 januari 2016 jl. in SIGN.

Iedereen heeft nieuw werk gemaakt en/of een aanzet tot een nieuwe ontwikkeling in hun werk. Het project heeft in die zin voldoende opgeleverd, een aantal werken vormen het begin van een nieuwe ontwikkeling; zoals bv. DesignArbeid met het opzetten van een nieuw Instituut voor Beeld & Impact.

In de periode september 2015 t/m begin januari 2016 is er sowieso zeer veel gebeurd en gedaan door de kunstenaars maar ook hebben allerlei interessante partijen en groepen artistieke bijdragen geleverd aan Parrhesia (grotendeels geïnitieerd door de kunstenaars of SIGN).

Het was ook een zeer goede wisselwerking tussen praktijk en theorie en het heeft vooral ook een connectie met de samenleving gehad. Van stagiaires, bezoekers, scholieren, mededingers, studenten, maatschappelijke culturele instellingen, vluchtelingen. Het heeft een bewustwording op allerlei niveau bewerkstelligd. Dit project en het begrip Parrhesia heeft veel reacties tot gevolg gehad, soms in het wilde weg via allerlei lagen en manieren, had gelaagde effecten, bijna een rhizome.

Ook voor SIGN en het lectoraat Image in Context is hiermee wel een spannend experiment aangegaan met wisselwerking tussen allerlei partijen en groeperingen.

De serendipiteit werkte goed; de mogelijkheid tot verrassing! En dat ook kunnen inbouwen; adhoc, en "on the spot". Daardoor is het gelaagd en complex project geworden met een breed bereik. Ook ingegeven door onze samenwerking met het Werkmans jaar. Er zijn veel artistieke bijdragen en spin-offs geweest zoals gezegd door o.a. diverse klassen van voortgezet onderwijs, studenten Minerva, theater groepen, dorpingen, vluchtelingen, sociale instellingen etc.

Wat prima paste bij het inhoudelijke gegeven van 'Parrhesia de moed tot waarheid in een transparante samenleving.'

Reprise

Het geval wil dat de meeste kunstenaars te kennen hebben gegeven dat ze hun ideeën willen vervolmaken en ook later gezamenlijk willen presenteren in een reprise van dit project. Wat dan natuurlijk ook zichtbaar is voor het publiek. Dit zal in vroege najaar 2016 plaatsvinden mogelijk in SIGN, of een andere locatie. De financiering voor de presentatie doet SIGN overigens zelf (en staat los van deze subsidieaanvraag).

Sommige kunstenaars hebben hun volledige vergoeding (fee) ook nog niet gefactureerd; juist ivm de reprise en om zichzelf te verplichten daar aan mee te doen. Dat zegt iets over hun motivatie.

De subsidiënten zijn op de hoogte gebracht en gaan allen akkoord.

DEEL 3: PARREHSIA 17 december 2015 t/m 3 januari 2016:

(feitelijke gang van zaken)

2 Events op 17 december van 14.00-17.30 uur

-14.00-16.00 uur: 4 e & 5^e jaars leerlingen Praedinius Gymnasium met 2D works "Utopia Distopia" & pitches o.l.v. stagiaires Marije Schrage, Peter van der Weele, Simone van der Kooi en Trudy Oosterhuis.

Publiek: 45

-16.00 uur: Performance door PressPlay-, studenten Minerva, o.l.v. Jan van Egmond

Publiek: 20

18 december OPENING 17.00 uur

Lezing, speech, performances:

Moderator, lezing: Bibi Straatman

Voordracht 'Vlakland' door Yuri Veerman

'Wheel of Fortune' performance door Nia Konstantinova, Bernardo Zanotta, Anna Rijkens en Anna Ehmen.

Expositie nieuwe werken Parrhesia kunstenaars:

Gijs de Heij: "America America" opensource video/audio installatie

Roel Roscam Abbing: "Infrastructours"

Woodstone Kugelblitz: bekentenis & foto's omheinde charmante plekken.

Katja Verheul film: 'The Islanders'

Eleni Kamma: 1^e deel film aardbevingsgebied met Oppressed theatre

DesignArbeid: Audiotekst met statements Instituut voor Beeld en Impact/ Lichtkranten: De ander zijn is de hel & Esti l' aliulo inferas/ Affiche 'vluchtgeluk' (concept DesignArbeid i.s.m Iris Vetter)

Sulsalsal: 'A rising tide lifts all boats' (video installatie)

Yuri Veerman gaf een voordracht over het systeem van de Nederlandse normen en waarden.

+ Documentatie & resultaten spin-offs & workshops.

(leerlingen Praedinius Gymnasium, Werkman College, vrijwilligers Humanitas, vrijwilligers/acteurs Oppressed Theatre)

Film: Research Lab Parrhesia eind presentatie 26-9 door Elsie Vermeer.

Bibliotheek oa: De Volkssnakkel, krant gemaakt door Laureen Langkamp & Floor van Meeuwen samen met vluchtelingen jeugd van het AZC/ De Vrolijkheid Delfzijl

En teksten van Woodstone Kugelblitz plus dactylo installatie

FYI cartografie van de charme van Groningen Woodstone Kugelblitz

Publiek op opening: 85 personen.

Expositie Parrhesia DEEL 3

19 december 2015 t/m 3 januari 2016

Publiek tijdens expositie : 160 personen

(Kerstdagen en Oud-en Nieuwjaarsdag gesloten)

Open di t/m za: 12-17 & zo: 14-17 uur

Gespecificeerd activiteiten/ spin offs met publieksaantallen :

18/9 internationale klas 2^e jaars Ac. Minerva o.l.v. Allie van Altena (27 personen)

23/9 Frank Mohr Instituut studenten o.l.v. Ruud Akse (25 personen)

25/9 klassen Praedinius Gymnasium (4 & 5^e jaars), + 5 stagiaires olv. stagiaire Marije Schrage (54 personen.

Lesopdrachten n.a.v. Parrhesia.

28/9 filosofie klas Werkman college o.l.v. docent Casper Zijlstra (30 personen)

24/9 Parrhesia LAB pitches in Sign + gasten (45 personen) (LAB 1e dag)

25-26/9 Parrhesia LAB 1e dag: groep kunstenaars, theoretici, studenten Minerva (35 personen) zo ook (LAB) op Minerva.

Opening in SIGN Deel, Parrhesia 25/9 17.30 uur (80 personen)

Zaterdag 26/9: Na de eindbespreking LAB in SIGN borrel: zonder de betrokkenen meegerekend: 14 personen.

Expositie periode: Meerdere/ verschillende groepen studenten en lln. langs: 85 personen

25/10: Piece door Pervo garagedeur, SIGN open tijdens Werkman Parade ca. 100

Deel 1: 19/9 t/m 7-11: 540 (excl. uitsplitsing)

9 t/m 13/11: Projectweek FYI collective Academie Minerva: workshop Cartografie vd. Charme Woodstone Kugelblitz & 15 studenten.

12/11 Live magazine Het Collectief eindfeest Werkman Jaar, Academie Minerva: deelname SIGN: Staattaal kwartet van Yuri Veerman. (ca. 200 personen)

14 & 28/11: De Volkssnakkel, gemaakt door Laureen Langkamp & Floor van Meeuwen en jonge vluchtelingen.

In De Vrolijkheid (dank aan: Jaime Ibanez), Delfzijl. (ca. 30 personen)

Vanaf 24 /11: drie charmante plekken in de stad door Woodstone Kugelblitz. (Voorbijgangers onbekend)
27-28/11: Oppressed Theatre in het aardbevingsgebied Middelstum/ Westerwijtwerd (Eleni Kamma, Boris van Hoofd, Frank Elsdijk Elise Siersema, Marieke Gunningen, Nathalie Beekman & vrijwilligers & geïnterviewden. (24 personen).
30/11: workshop Roel Roscam Abbing FMI Mad tech, Groningen (20 personen)
2/12 groep 60 leerlingen MBO ROC media uit Sneek over "conceptstores".
7/12: Workshop monoprints door vrijwilligers Humanitas o.l.v. onze stagiaires Carlien Kiers & Sigrid Leeuwerke/ locatie Humanitas Groningen (18 personen)
9/12: Vlaggenparade 'Utopia' 4 e & 5° jaars leerlingen Werkman College, o.l.v. stagiaires Marije Schrage, Jolijn Fortuin, Renee Dijkema, Carlot Westhoff. (25 personen)
13/12: INFRASTRUCTOIRS 'guided tour' naar de Eemshaven door Roel Roscam Abbing. (60 personen)
17/12 in SIGN: 4 e & 5° jaars leerlingen Praedinius Gymnasium met 2D works "Utopia Distopia" & pitches o.l.v. stagiaires (45 personen)
16.30 uur Performance PressPlay-, studenten Minerva, o.l.v. Jan van Egmond (20 personen)
18/12 Opening Deel 3 Parrhesia: expositie lezing, speech, performances (85 personen)
19/12 2015 t/m 3/1 2016 Expositie deel 3 Parrhesia 160 personen)
20/12 AZC/ De Vrolijkheid, Ter Apel (Jaime Ibanez) Stencil machine & Circle Dance workshop met jonge vluchtelingen door Charlotte Martin & Marie- Sarah Simon (60 personen)

Publiciteit:

De Limburger, Eleni Kamma en Werkman Parade

Een korte omschrijving van wat de kunstenaars hebben gedaan en/of gaan uitwerken voor de reprise in najaar 2016

Eleni Kamma (CY/GR/NL) heeft volgens de Oppressed Theatre methode opnames voor een film gemaakt; deel ervan is reeds getoond.

Dat ging over bewoners van het aardbevingsgebied in Groningen. Samen met Frank Elsdijk Onderzoeksmedewerker a/d Rijksuniversiteit Groningen in Pedagogiek - Sectie Lifelong Learning is zij met een groep vrijwilligers naar Middelstum Westerwijtwerd gegaan. Frank Elsdijk heeft dergelijke workshops al meer gegeven.

Vooraf is in een workshop setting geïmproviseerd theater gespeeld spelen a/d hand van de aardbevingsproblematiek volgens bovenstaande methode. Eerste oefeningen waren in de Kapel ORKZ. De volgende dag op bovengenoemde plekken. In het dorp Middelstum zijn voorbijgangers gevraagd hun ervaringen te vertellen; de vrijwilligers hebben deze uitgebeeld; eigenlijk registreerde de inwoners van Middelstum de acteurs. Er was voldoende belangstelling.

In de buurtcentrum van Westerwijtwerd werd dit aardbevingsprobleem nog eens beeldend aangepakt met dorpsbewoners plus de acteurs aan de hand van opdrachten en een rollenspel. Om inzicht te krijgen in interacties tussen verschillende partijen in dergelijke problematiek (minister Kamp, Den Haag, ambtenaren, burgemeester de Nam, de bewoners, het gas zelf.) Een van de resultaten was dat er eerst een dode moest vallen alvorens overheid serieus zou reageren.

Deze setting was op de 1° plaats bedoeld voor het maken van de film cq. het werk van Eleni Kamma. Een professionele cameraman maakte opnames en het zal een artistieke film worden dus geen documentaire.

1° deel van de film werd in SIGN getoond tijdens de expositie deel 3. De complete film zal gemonteerd en wel in de reprise gepresenteerd worden. Eveneens zal dan een andere film van Eleni Kamma getoond worden met Parrhesia als onderwerp.

Roel Roscam Abbing:

Is de maand nov/dec 2015 in SIGN in residentie geweest en heeft onderzoek gedaan naar de infrastructuur van de Eemshaven en de bouw van het nieuwe google datacenter aldaar.

Hij heeft diverse onderzoeken gedaan op de plek zelf, via internet. En heeft diverse mensen gesproken. Een collega, Martino Morandi van hem is ook een paar dagen verbleven in SIGN. Martino Morandi doet ook onderzoek naar google in Mons, België. Een van zijn uitgangspunten was een foto van de begin van de bouw van Google; wat politieke figuren, burgemeester van Eemsmund, mensen van Google en energie bedrijven. Zij stonden met z'n allen op de foto op de bouwgrond met schepjes in google kleuren als vertegenwoordigers van de infrastructuur.

Zijn hele onderzoek heeft hij uiteindelijk vormgegeven in een bustoer naar het gebied getiteld 'Infrastructuur' Met praatje, uitstapjes, en infographics & dvd (deels zelf vormgegeven) op de displays in de bus. Men kom zich via email opgeven en ontvingen e-tickets op hun naam incl. QR code. De bus was binnen 1 week volgeboekt voor 60 personen (incl. buschauffeur). Publiek kwam overal vandaan. Op de terugreis hield Martino Morandi zijn lezing 'Mondotours' over een vergelijkbare situatie in Brussel met meer vanuit ook plaatselijk geschiedenis. Er waren politieke parallellen
Een heel aansprekende en experimentele vorm van presenteren.

INFRASTRUCTOURS Zodra je iets opzoekt via Google, een berichtje achterlaat op Facebook of een boek bestelt bij Bol gebruik je een deel van het internet dat de 'cloud' wordt genoemd.
Het woord cloud doet het lijken alsof het internet iets is dat abstract, ver weg en virtueel is maar dat is het allerminst. Elke zoekterm die je invoert, elk bericht dat je stuurt wordt namelijk verwerkt door een computer, die ergens op de wereld in een gebouw staat en soms is dat dichterbij dan je denkt!
Dit geeft de indruk dat internet iets is dat abstract, ver weg en virtueel is. Elke zoekterm die je invoert, elk bericht dat je stuurt, wordt verwerkt door een computer, die ergens op de wereld in een gebouw staat en soms is dat dichterbij dan je denkt!
Op 23 september 2014 kondigde Google aan dat het zijn cloud-infrastructuur zou uitbreiden door een nieuw datacenter te bouwen in de Eemshaven in Groningen.
Kunstenaar Roel Roscam Abbing organiseerde op 13 december a.s. een internet Infrastructuur, een bustour langs de fysieke cloud .
De tour zal leiden: door de Eemshaven, het haven- en industriegebied waar het data center momenteel wordt gebouwd. Onderweg zullen we het landschap lezen op zoek naar infrastructuren die men normaal over het hoofd ziet.
Daarbij wordt vooral aandacht besteed aan die infrastructuren die samen een goede omgeving vormen voor een data center, glasvezel kabels, overvloedige energie en het juiste klimaat zowel voor weer, belasting en politiek

Katja Verheul

Zij heeft haar film 'The Islanders' afgemaakt
THE ISLANDERS, 2015 8min.

De Chagos Archipel is een eilandengroep in het midden van de Indische Oceaan, behorend tot het Britse Indische Oceaan Gebied (BIOT). Gedurende de jaren 70 zijn alle oorspronkelijke bewoners uitgezet en naar Mauritius en de Seychellen gebracht. Echter voor toeristen is het wel mogelijk om de eilanden te bezoeken, per boot voor een maand met een verkregen vergunning.

Een van de grootste eilanden (Diego Garcia) is verhuurd aan Amerika, zodat zij daar één van hun grootste militaire basissen ter wereld konden maken. Vanaf deze basis werd deels de Irak en Afghanistan oorlog gevoerd. De Chagossians proberen tot op heden nog steeds hun eilanden terug te krijgen, tot nu zonder enig succes.

THE ISLANDERS vertelt het verhaal van een van de oorspronkelijke bewoners en haar kleinzoon, die nog nooit op het eiland is geweest.

Gijs de Heij: is een programmeur en ontwerper. Werkt in open source, ontwikkelt ook eigen. Hij gaat een tool, model, ontwikkelen voor een soort waarheidsvinding. In data kan je systemen vinden die bepaalde waarheden geven. Hij gaat op zoek of dat ook met teksten kan; voert zijn tool met teksten en speeches van politici. De waarheid is een constructie (Foucault zegt: de waarheid is een tijdelijk constructie geen oorsprong maar een effect). Er is altijd een ruimte tussen waarheden. Hier krijgen we nog meer informatie over. In constructie van bepaalde speeches kan je een bepaald waarheidsgehalte achterhalen.
Tijdens de epositie deel 3 was zijn werk "America America" een eerste aanzet hiertoe met een compilatie van het woord America uit speeches van Obama met wat voor rede hij dat inzet.

DesignArbeid: Ruben Abels & Barbara Asselberghs

Willen een evaluatie over hun eigen projecten; als hun werken in een kunstruimte omgeving getoond wordt geeft het geen conflict (binnen een kunstcontext: alleen een kunst oordeel) zij zoeken reflectie op hun werkmethode tot nog toe.

Hun werk conflicteert altijd met een bepaalde waarden in de maatschappij. Zij gaan op zoek naar een format (a la Tapestry van Bayeux) ; ze willen instituut starten ter promotie, meer beklijvend, meer impact, meer effectiviteit waarbij de media ook een belangrijk aandeel krijgt oa. incl. fotograaf, een journalist ed.

Hun Instituut voor Beeld en Impact is een instituut in oprichting. Het instituut heeft als doel kunstwerken te positioneren binnen een actueel discours. Dit doet ze door inhoudelijk, aan een discours verbonden werken serieel te presenteren en middels media-aandacht aan elkaar te linken. De missie van Beeld & Impact is het plaatsen van kunstwerken in de context van een actueel publiek debat, om vanuit de reflectie die een kunstwerk oproept een ander perspectief te bieden op – en in – het debat.

Het instituut hanteert een specifieke werkwijze; Er wordt gewerkt vanuit een maatschappelijk relevant thema. Vanuit het thema wordt in samenwerking met experts gezocht naar kunst en kunstvormen die rondom dit thema geïmplementeerd kunnen worden. In samenwerking met de kunstenaars en makers wordt een plan ontwikkeld hoe deze werken het best gepresenteerd kunnen worden.

- De thematisch verbonden kunstwerken worden – in situ – onafhankelijk van elkaar gepresenteerd.
- De presentaties van de kunstwerken vinden na elkaar plaats, daardoor is het mogelijk gedurende een langere tijd aandacht te vragen voor een onderwerp middels het perspectief van de kunsten.
- Voor elk werk en elke presentatie wordt zorgvuldig een media strategie en campagne ontwikkeld. Er wordt zorg gedragen voor een adequate media aandacht voor het betreffende werk.

Woodstone Kugelblitz: Teun de Graaf & Charlotte Martin

Hebben van 9 t/m 13 november 2015 in Groningen in het kader van Parrhesia een workshop gegeven tijdens de projectweek op uitnodiging van FYI (For Your Information, een studenten collectief) van Academie Minerva. Met de studenten hebben ze een cartografie van de charme van Groningen gemaakt. Handgemaakt op etspersen ed.

Tijdens het Lab eindfase (za. 26/9) gaf Teun de Graaf van WK een bekentenis; hij heeft afgelopen 5 jaar van kunstsubsidies geleefd (en terecht) maar wil nu zonder. Hij heeft zich gebogen over zijn inkomenspositie mbt subsidies en verantwoording hiervoor. Er is een discrepantie tussen werkelijke activiteiten en de verslaglegging hiervan richting subsidiegevers. Middels zijn getuigenschrift wil hij dit aangeven en blootleggen aan het Mondriaan Fonds.

Charlotte Martin van WK is op zoek gegaan naar charmante plaatsen in Groningen, deze wilde ze omheinen met bouwhekken om ze te 'beschermen' tegen invloeden van buitenaf. Een markering van een charmante plek.

Dit is met een aantal vrijwilligers uitgevoerd op 24/11 op 3 plekken in Groningen. De hekken hebben vanaf 24 november een behoorlijke lange tijd gestaan; zeker 2,5 maand in de binnenstad. Zelf nu staat er nog een omheinde plek op een bouwterrein (na 5 maanden!)

Opvallend was hoe het publiek erop reageert. Blijkbaar horen dergelijke hekken in een straatbeeld thuis. Het ook iets komisch dat dit zo'n lange tijd heeft kunnen staan.

De Vrolijkheid verzorgt activiteiten voor asielzoekers en is verbonden met AZC'. Jaime Ibanez is onze contactpersoon in Delfzijl en Ter Apel. Charlotte Martin heeft met bevriend kunstenaar Sarah-Marie Simon een workshop geven in Ter Apel aan alleenstaande, minderjarige vluchtelingen op zondag 20-12 tussen 14.00-16.00 uur. 'Circle Dance' een rondedans & 'Stencil machine' zelfportretten gemaakt.

Ter voorbereiding is een tocht met Belgisch trekpaard & wagen naar Groningen op zoek naar charme en kleine gemeenschappen en gaan dit optekenen. Wij verwachten dat zij eind mei 2016 in Groningen arriveren.

Yuri Veerman

Maakt een systeem van de Nederlandse normen en waarden gerepresenteerd in vormen en kleuren. Deze voordracht wordt uitgebreid met muziek en gedichten. Een dichtbundel Vlakland is ook in ontwikkeling. Een eerste ontwikkeling daarvan was bij de opening op 18-12 van de expositie Deel 3, middels een voordracht met beeld en geluid.

Sulsalsal (Hannes Bernard & Guido Giglio)

'Het feest is voorbij' concept tekst

De ontwikkelde wereld in heel Europa ziet zich geconfronteerd met een nieuwe uitdaging – niet alleen in de samenhang als een unie of de soevereiniteit van iedere lidstaat – maar een grotere uitdaging voor het wereldwijde economische model dat onze definitie van bevrijding en democratie heeft bepaald. De vluchtelingen die aanspoelen op de Europese kusten zijn de letterlijke belichaming van een nieuwe

opwaartse mobiliteit binnen een systeem dat verandering belooft door groei en ontwikkeling maar in plaats daarvan grotere verschillen veroorzaakt. Wereldwijde slavernij blijft het overheersende element van groei heden ten dage: “Deze systematische explosie van verschillende vormen van wat de facto slavernij genoemd moet worden is niet een betreuenswaardig ongeluk maar een structurele noodzaak van het hedendaagse wereldwijde kapitalisme”- Slavoj Zizek

SulSolSal is een vormgevings- en onderzoeksplatform gevestigd in Amsterdam, Kaapstad en Sao Paolo. Het project werd door ons (een Braziliaanse architect en een Zuid-Afrikaanse vormgever) gestart tijdens ons verblijf op het Sandberginstituut. Wij onderzoeken nieuwe culturele handelsroutes tussen landen op het zuidelijk halfrond en Europa en presenteren ad-hoc vormgevingsstrategieën als tegenwicht voor het palet aan Europese problemen. Koolhaas ziet in Nigeria een merkwaardige samenhang: Lagos is een studie-object als stad in de voorhoede van moderne globalisering: Lagos haalt ons niet in. Wij halen Lagos in. In deze zin is de toekomst van Europa steeds meer verstrengeld met het heden van het zuidelijk halfrond – een spagaat, een dissonante symfonie van idealen en verlangens. Het ontsluiten van de 'nieuwe wereld' is begonnen. Hoe kunnen we naar de oude randgebieden kijken, nieuwe perspectieven ontwikkelen op onze snel veranderende verhouding met tijd, werk en grenzen? Terwijl een nieuwe politieke aard naar voren komt, vragen wij ons af hoe de bevrijdingsmythologie in elkaar zit – niet alleen in Zuid-Afrika of Brazilië maar ook hier in Nederland.

Stijgend water tilt alle boten op

Met de schijn van sociale vooruitgang, heeft investeren in het Zuiden het beeld van de economie radicaal veranderd. We zien gedurfde nieuwe visuele strategieën en politieke recepten, gebruikmakend van symbolisch kapitaal in een economie van gebaren. Dit heeft de waarden van bevrijding en democratie opnieuw gedefinieerd zoals in Zuid-Afrika: “Om de ficties van het blank-zijn door te prikken en te laten leeglopen is een geheel nieuwe vorm van verlangen nodig, een nieuwe benadering van de samenstelling van materiaal, esthetisch en symbolisch kapitaal, een andere discussie over waarden, wat van belang is en waarom” – Achille Mbembe. Het water stijgt momenteel in Nederland met buitenlandse vormen van verlangen, terwijl politieke desintegratie de grenzen van de democratie tart en nieuwe scheidslijnen de grenzen van sociale vooruitgang bepalen. Met het arriveren van culturele vracht en sociale bagage uit het Zuiden aan nieuwe oevers, brengen zij het spookbeeld van ont-ontwikkeling mee. Hoe zal het oude recept van de sociale democratie omgaan met al deze buitenlandse ingrediënten?

Tot slot:

Samenwerking lectoraat Image in Context

De samenwerking was prettig! Binnen de hectiek van het project Parrhesia zeker. Het vergt van beide partners een behoorlijk flexibele houding t.a.v. nagenoeg alles bij dit project bv. fondsen, werving subsidieaanvragen, rooster technisch, agenda's, tav. vorm waarin iets moet plaatsvinden, de adhoc planning (inherent aan dit project)

Vervolg Parrhesia

Samen met Image & Context met Anke Coumans en Bibi Straatman is er besloten om dit project verder te ontwikkelen.

Op 29, 30 september & 1 oktober 2016 komt er een vervolg op Parrhesia!

Het Lab/research vind dan plaats met een groep internationale kunstenaars uit Israel, Istanbul, Oeganda, Iran. Er worden studenten bij betrokken. Zo ook de reprise van de Parrhesia 2015 groep wordt hiermee gecombineerd.

Ook komen er interviews met Parrhesia 2015 groep: Woodstone Kugelblitz (Teun de Graaf & Charlotte Martin), Yuri Veerman, Katja Verheul, DesignArbeid (Ruben Abels & Barbara Asselberghs) Roel Roscam Abbing, Sulsalsal (Hannes Bernard & Guido Giglio) Gijs de Heij, Eleni Kamma.